

DE MAASGOUW

LIMBURGS TIJDSCHRIFT

VOOR GESCHIEDENIS, TAAL EN KUNST

Onder Redactie van

1941 • No. 4

Louis Baron de Crassier, Prof. Mr. B. Hermesdorf, Dr. J. Tesser S.J.
en Dr. A. Kessen, Redactie-Secretaris.

De „Weertse” Aldenborch

Bij het begin van een nieuwe Periode in zijn Geschiedenis

I

ONDER de gebouwen, die in de Meidagen 1940 van het oorlogsgeweld zwaar geleden hebben, heeft ook behoord het aloude en eerbiedwaardige Minderbroedersklooster te Weert.

Al heeft de „Aldenborch” de slagen goed weten op te vangen! Menige nieuwbouw — aldus de architect — zou onder de granaten bezweken zijn.

Het herstelwerk van Klooster en Kerk werd weldra met grote voortvarendheid ter hand genomen. Reeds 28 Juli 1940 kon de Kerk gereconcilieerd worden en op 2 October was het Klooster in zoverre herbouwd, dat het voor de Gemeente weder bewoonbaar was.

Deze feiten waren voor ons de aanleiding tot de hiervolgende korte studie.

* * *

Al werd tot heden een volledige geschiedenis van het Weertse Minderbroedersklooster nog niet geschreven, ofschoon er bronnen genoeg zijn, die zelfs een dissertatio academica tot een bijzonderheid zou kunnen maken, toch is veel bij brokstukken gepubliceerd. Wij vinden erover verhaald in vele historische periodieken, terwijl ook tijdschriften voor monumenten van kunst meermalen de aandacht er op vestigden.¹⁾

Men verwachtte ook van ons hier geen volledig overzicht, maar als wij ons beperken tot enige data en facta, is het toch wel ons doel ruimer aandacht voor dit klooster te vragen van allen, die belang stellen in kunst en geschiedenis.

De stichting van het klooster had plaats in het jaar 1461²⁾. Het was op het kasteel te Woudrichem, dat Gravin Johanna van Meurs op 2 April 1461 aan de liefde van haar gemaal, Jacob I van Horne ontviel en haar kinderen aan anderer zorg moest overlaten. „Bouw een klooster voor de Minderbroeders”: dat waren laatste van haar woorden geweest. En dit vrome verlangen van de gravin, op haar

Ingang naar klooster en kerk aan de Biest

sterfbed geuit, werd door Graaf Jacob als een bevel beschouwd en grootmoedig ten uitvoer gebracht. Nauwelijks was het stoffelijk overschot van de gravin in de kerk van Sint Elisabethsdal te Nunhem ter aarde besteld, of Jacob zond zijn zaakgelastigden naar Rome, om de toestemming van den Paus te bekomen. Pius II, de vroegere Aeneas Sylvio Piccolomini, die zich steeds een warme vriend van de Minderbroeders had getoond, tekende 2 Juni 1461 de bulle Pia Deo. Door deze bulle gaf hij aan Lodewijk van Bourbon, Bisschop van Luik de opdracht de zaak te onderzoeken en verder naar goetvinden met apostolisch gezag te handelen. Deze kerkvorst, die het religieuze leven al heel bijzonder begunstigde, was zeer ingenomen met de stichting en verleende 30 October de gevraagde machtiging. En om het werk te bespoedigen, verleende hij een aflat van 40 dagen aan ieder, die tot de bouw van het klooster op enige manier zou bijdragen.

Dan liet — in het bezit van de machtiging door den Bisschop de graaf aan den toenmaligen Pastoor van Weert, Jan S o n d e r l a n t, om medewerking en goedkeuring verzoeken. Deze verzekerde gaarne zijn bescherming en volle sympathie en zijn belofte werd 31 October door een notariële acte gewaarborgd.

Dat de Minderbroeders zelf het aanbod van de Weertse stichting aanvaarden behoeft wel geen betoog. Want als de gravin een klooster wenste van een Orde, die beschouwing en zelfheiliging niet binnen de muren wilde houden, maar ook geestelijke invloed wilde uitoefenen in een wijdse omgeving, dan voelden zij zich ongetwijfeld aangewezen aan een zo eervol en belangrijk verzoek te voldoen. Op 18

October 1461 werd te Nijmegen een kapittel gehouden. Daar werd de alom bekende Pater Brugman tot Provinciaal gekozen als opvolger van den energieken Michael de Lyra ³). Daar ook werden vier Paters aangewezen om het toekomstig klooster plechtig in ontvangst te nemen.

Het feit van de overdracht had plaats in de vroege morgen van Zondag 1 November van hetzelfde jaar 1461. Op het oude kasteel „den Aldenborch”, dat de Graaf als klooster afstond, heerste dan een buitengewone drukte, waar velen zich verenigden in de grote zaal van het verlaten gebouw.

Aan het bovineinde van de zaal schitterde de kleurige kledij van Jonker Godard van Vlodorp, Heer van Leuth en Dalenbroek, die met den Secretaris Jan Schijnevelt optrad als vertegenwoordiger van Graaf Jacob. Bij hen stonden ook een drietal priesters. Van dezen oefende de kanunnik van Thorn, Jan Monninck, met pauselijk en keizerlijk gezag het ambt van notaris uit. Maar zal de meeste aandacht niet gevallen zijn op de vier mannen, die daar in grauw gewaad als de gezanten van het kapittel der Minderbroeders een nieuwe „locus” kwamen aanvaarden?

Een van hen trad weldra naar voren; met luide stem las hij een drietal officiële brieven voor, brieven met kunstige letters op statig perkament geschreven; het waren de brieven van den Paus, den Bisschop en den pastoor van de parochie, Jan S o n d e r l a n t. Daarop verklaarde hij op gezag van Paus en Orde de plaats, waar men zich bevond, te aanvaarden in de naam des Heren tot de bouw van een Minderbroedersklooster.

Dan — en wij kunnen het indrukwekkende van het ogenblik gevoelen — deed hij een plechtige belofte, een gelofte, waarvan de geschiedenis getuigen kan, dat zij de eeuwen door gehouden werd. Op deze plaats zouden de Minderbroeders leven naar hun Heilige Regel en naar hun Constitutiën, zoals goede Minderbroeders dat verplicht zijn.

Dan sprak Ridder Godard uit naam van Graaf Jacob van Horne. Hij deed afstand van alle rechten en aanspraken op den Aldenborch en gaf hem over aan de Minderbroeders. Die plechtige afstand werd bekrachtigd door den secretaris van den Graaf.

Daarna — opdat alles in den Heer zou eindigen —, baden de vier broeders ter ere van de Heilige Drievuldigheid en van de Heilige Maagd Maria en van alle Heiligen en hemelse machten, van de profeten en maagden en belijders het Te Deum Laudamus en dankten God, die hun Orde begunstigde.

Op verzoek van de partijen werd door bovengenoemden notaris, Jan Monninck een officiële acte opgemaakt, waarin al het hier medegedeelde nauwkeurig werd beschreven. Deze acte werd voorgelegd aan den Graaf, die bij de plechtigheid niet had kunnen aanwezig zijn. En 20 dagen later deed hij op het kasteel van zijn leenman Arnold van Goor in tegenwoordigheid van adellijke getuigen door den notaris zijn goedkeuring en bekrachtiging op de acte schrijven.

Weldra begonnen nu de werkzaamheden tot herstel van het kasteel en de inrichting daarvan tot een klooster met een kerk van ongetwijfeld zeer bescheiden afmetingen. Want hoe zou anders een werk in het midden van de winter in die tijd zo spoedig kunnen gevorderd zijn, dat reeds op Zondag 30 Mei 1462 de plechtige consecratie van de kerk had kunnen geschieden? Deze wijding werd verricht door Monseigneur Judocus Borre O.P., wijbisschop van Utrecht. De kloosterkerk met het kerkhof werden gewijd ter ere Gods en van den Heiligen Hieronymus, tot wien de Graaf op zijn reizen naar het Heilig Land voorzeker een grote devotie had opgevat;

Koorgestoelte en Hoofdaltaar

Ingang tot het kloosterpand

het hoogaltaar ter ere van de Heilige Maagd Maria, het ene zijaltaar ter ere van de H.H. Franciscus, Antonius, Ludovicus, Bernardinus en Clara; het andere ter ere van de H.H. Maagden Catharina, Barbara, Caecilia en Agnes.

De plechtigheid werd bijgewoond door den bekenden Pater Joannes Brugman en de veronderstelling, dat hij ook bij deze gelegenheid de heiligheid van het huis Gods met zijn grote en vermaarde welsprekendheid heeft geprezen, is wel niet al te vermetel. Ook Graaf Jacob was aanwezig en verhoogde zeker de blijde feestvreugde door nog op die dag de tuin van het nieuwe klooster te vergroten met een stuk grond en twee vijvers, gelegen buiten de grachten van het oude Kasteel.

Dit was niet zijn laatste weldaad; en gaarne vertoefde hij steeds onder hen. Ten slotte besloot hij een van de hunnen te worden en zo werd de fundator inclytus een van de edelste confraters.

Steunend op de franciscaanse traditie zou de stad Hulst zich kunnen beroemen het eerst Graaf Jacob als Minderbroeder binnen haar vesten te hebben geherbergd. Het is niet onmogelijk; zeker is in elk geval, dat de machtige gebiedster omstreeks 44 jaar oud afstand deed van al zijn bezittingen en zijn kostbaar kleed verwisselde met de arme livrei van den edelen Franciscus. Zijn leeftijd was ook geen beletsel, dat hij met priesterwaardigheid en priesterheerlijkheid werd omkleed. In het door hem gestichte klooster leidde hij dan verder zijn heilig en voortreffelijk leven. Wie onzer beseft niet, dat dit leven op de plaats, waar eens zijn kasteel stond wel is waar

een eigenaardige bekoring kon hebben, maar toch ook bijzondere offers in die omgeving van hem zullen gevraagd hebben? Volgens een aloude traditie zou de Pater een afzonderlijke cel buiten het eigenlijke klooster bewoond hebben. Nog heden wijst men een gebouwtje op het einde van de werkhuizen aan als „Gravenkamertje”. En al zal dit gebouwtje wel niet het oorspronkelijke zijn, toch is er wel waarschijnlijkheid, dat het de juiste plaats aanwijst. Nog heden ook verhaalt de volksmond, dat dit kamertje door een onderaardse gang in verbinding zou gestaan hebben met het kasteel, waarvan thans nog slechts enige resten bewaard zijn. Het zijn spookachtige geschiedenissen, die men ook wel elders aantreft; in elk geval is tot heden nog geen spoor van een dergelijke „schuilkelder” kunnen gevonden worden. Maar al bestond dan deze onderaardse relatie niet, een band tussen Weert en Pater Jacob bleef bestaan. Wanneer bij voorbeeld het „Everzwijn van de Ardennen” ook Weert bedreigt, staat Jacob de burgerij met raad en daad bij en vervult hij zelfs geheime zendingen. En het was geen zeldzaamheid, als de vroede vaders in het klooster zelf de bezadigde voorlichting gingen vragen van „den alden Pater” in allerlei netelige kwesties. Soms zelfs onderwierp men zich gaarne aan zijn scheidsrechterlijke uitspraak.

Zo begreep door de daad Pater Jacob het devies van zijn Orde, dat hij niet alleen moest leven voor zichzelf, maar ook voor anderen voordelig moest zijn. Na een vruchtbaar leven, naderde voor hem op 2 Mei 1488 het einde van dit aardse bestaan. Zoals hij geleefd had, stierf hij: met grote godsvrucht. Het necrologium van het klooster herdenkt hem met prijzende woorden en nog jaarlijks wordt op zijn sterfdag de herinnering aan hem hernieuwd, zoals dat ook op 2 April wordt gedaan van zijn echtgenote, de singularissima benefactrix, de heel bijzondere weldoenster. Volgens het aangehaald necrologium werd het lichaam van den overleden graafpater bijgezet in het koor voor het Hoogaltaar in de grafkelder. Deze plaatsaanduiding zou duidelijk genoeg zijn, indien de kerk zich nog in de toestand bevond van het jaar 1488. Dat is zij zeker niet meer, maar niet onmogelijk is het, dat deze grafkelder zich bevonden heeft, waar thans ongeveer het Sint Antoniusaltaar staat. Vele andere familieleden van de Hornes vonden daar hun laatste rustplaats.

Genegenheid voor de Minderbroeders van het Weertse klooster bleef traditioneel in de familie van de Hornes en men toonde dat door allerlei tijdelijke gunsten. Van hun kant hielden de Minderbroeders en houden zij tot de dag van heden het aandenken van de grafelijke familie in hoge ere. Bij het naderen van hun sterfdagen bidden zij nog jaarlijks voor de zielerust van deze grote weldoeners. In de kerk en in enkele vertrekken van het klooster zelf spreken de aangebrachte wapens van Horne en Meurs nog van pieuze herinnering, terwijl de geschilderde portretten van de Graaf en Gravin een ereplaats innemen. In de oudheidkamer bewaart men verder nog twee fijne hennepkoordjes, die door Pater Jacobus zouden gedragen zijn. Bewonderen kan men er ook nog altijd een kazuifel en een albe, die — naar de overlevering vermeldt — door den Graaf bij het lezen van de Heilige Mis zouden gebruikt zijn en voor dat doel door zijn schoondochter Johanna van Brugge eigenhandig zouden vervaardigd zijn. En hoeveel is door de ongunst van de tijden, die zo menigmaal deze stichting teisterden, verloren gegaan?

Voor de geschiedenis van het klooster in de eerste eeuw zijn wij — behalve op summere aantekeningen in kronieken en memoriaalboeken — grotendeels aangewezen op hier en daar verspreide aantekeningen, al zal een systematisch onder-

zoek van oude archieven nog heel wat te voorschijn kunnen brengen. Uit acten en rekeningen is bij voorbeeld te halen, dat er een uitstekende betrekking bestond met de burgerij. De stad betaalde de Miswijn en tracteerde op bepaalde dagen. Het bezoek van hogere Overheden aan het klooster werd beschouwd als een feit, dat heel de Gemeente betrof. Menigmaal werden de raadsvergaderingen gehouden binnen de kloostermuren en niet zelden werd een van de Paters belast met een of andere vertrouwelijke zending.

Krachtens het doel van de Orde waren de Paters trouwe helpers van de zieleherders. Dat waren ze buiten Weert in een wijde omgeving, dat waren ze ook in de stad zelf. Op vele dagen in het jaar hadden zij in de parochiekerk hun vaste preekbeurten.

Weldra kwamen zij ook tot bevinding, dat hun eigen kerk te klein werd voor de vele bezoekers. Graaf Jacob III en zijn gemalin Margaretha tot Croy gaven daarom 8 September 1512 verlof tot bouw en vergroting van de kerk. Heeft men dadelijk van de verkregen vergunning gebruik gemaakt? In elk geval: het duurde tot 1526, eer de kerk met haar zes altaren werd geconsacreerd en een nieuw gedeelte van het kerkhof werd ingezegend.

Een gewichtige vraag: was dit de tegenwoordige kerk? Voor een groot gedeelte waarschijnlijk wel. Maar in hoeverre is de oude kerk er in opgenomen; die in tegenstelling met het huidig gebouw zeker wel georiënteerd is geweest? En in hoeverre hebben latere verbouwingen, noodzakelijk geworden door brand en verwoesting, het oorspronkelijk uiterlijk hervormd, vervormd en zelfs misschien misvormd? In elk geval bleef de kerk een merkwaardigheid, niet alleen om haar in later tijden aangebracht meubilair, maar speciaal wegens haar „één” zijbeuk. Verschillende bouwkundigen van naam hebben hiervoor al een oplossing trachten te zoeken, maar zijn daarin nog niet afdoende geslaagd, zoals overigens de litteratuur over tweebeukige kloosterkerken niet absoluut bevestigt, of die bouwwijze een eigenaardigheid was van de Minderbroeders. Welke eigenaardigheid zich dan later aan andere Orden mededeelde en ook voor parochiekerken in gebruik kwam ⁴⁾.

In deze kerk bleven de Weertse Minderbroeders hun heilig dienstwerk uitoefenen, totdat ook te Weert het drama van de hervorming ging gespeeld worden en een tweede geschiedkundige periode voor het klooster aanbrak.

(Slot volgt).

FR. CUNIBERTUS SLOOTS O.F.M.
Chronologus en Archivaris van de Provincie.

¹⁾ Zie b.v.: Dr. A. Kessen, *Registers op de deelen 1—75 der Publications de la Société hist. dans le Limbourg.* (Maastricht 1940), blz. 120.

²⁾ Voor de eerste periode van het Minderbroedersklooster blijft nog altijd zeer belangwekkend: Fr. Aurelius Pompen O. F. M., *Jacob de Eerste, Graaf van Horne*, vooral ook om de uitstekende bronnen-aangifte. Het artikel in: *Publications dl. 40* (1904) 3—211. Wij maakten er veel gebruik van voor de eerste eeuw. Overige mededeelingen zijn vooral ontleend aan gegevens uit ons Provinciaal Archief.

³⁾ Aldus P. Aurelius Pompen, a.w., blz. 116. Zie echter: P. Schlager O. F. M., *Beiträge zur Geschichte der Kölnischen Franziskaner-Ordensprovinz im Mittelalter* (Köln, 1904), blz. 155.

⁴⁾ Zie b.v. *Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein XXIV* (Köln 1872), blz. 317—319; *Franziskanische Studien I* (1914) 224—5; *II* (1915) 235—237. *Gildeboek, III* (1920) 62—67.

De „Weertse” Aldenborch

Bij het begin van een nieuwe Periode in zijn Geschiedenis

(II Slot).

GEDURENDE 105 jaren hadden de Minderbroeders in vrede en rust geleefd, maar de storm, die in de zestiende eeuw met woeste kracht haar vernielend werk deed, zou ook Weert en hun klooster niet onberoerd laten. Het is hier niet de plaats te beschrijven, hoe mede vooral door Gravin Walburgis van Nieuenaar, met wie in 1546 Philips van Montmorency in het huwelijk trad, ook te Weert de hervorming haar werk deed. Maar zoals elders in geheel ons land de kloosters van de Minderbroeders felle slagen zouden moeten opvangen, zo geschiedde het ook in het katholieke Weert. In het Memoriaalboek van het klooster staat opgetekend: Op het feest van Sint Augustinus (28 Augustus 1566) werd ons Weerts klooster door de ketters overvallen, beroofd en vernield en werden de broeders gedwongen in ballingschap te gaan. In haar kroniek van Maria-Wijngaard heeft de betrouwbare Maria Luyten ons nadere bijzonderheden medegedeeld over dit jammerlijk feit. Te Weert — zo verhaalt zij ons — begon de plundering op 24 Augustus. De Minderbroeders werden uit hun klooster gejaagd met het vriendelijk aanbod nog wel van wereldse klederen. Drie dagen later, 27 Augustus werd alles in het klooster vernield. Dit sombere werk begon des avonds tien uur en duurde tot 28 Augustus drie uur in de morgen. Toen keerden de verwoesters terug, want zij waren zeer vermoeid van het slaan en breken, zodat zelfs hun hamers en instrumenten kapot en gebroken waren. Die 28 Augustus werd te meer een droeve dag, omdat het gemeen thans zijn hart kon ophalen. Men haalde er weg, wat van zijn gading was precies, alsof men het op een jaarmarkt gekocht had. Erger nog was de spot en de laster. Men luidde de klokken en riep: „Komt nu ter missen en sermoen, het is geluidt.” Bij de komst van Alva konden de kloosterbewoners in Augustus 1567

weder terugkeren, maar dit verblijf was van korte duur. Want in 1572 werd het klooster geheel verwoest, de kerk werd goeddeels gespaard. Maar de edele Joannes de Monte Sayas, die toen over Weert bestuurde, zorgde dat deels op kosten van de stad, deels op zijn eigen kosten het klooster werd hersteld en het volgend jaar kwam de Bisschop van Roermond Wilhelmus Lindanus om de nieuwe altaren in de kerk te consacreren. In 1578 echter zag het gepeupel een derde maal kans voor een inval en stak het klooster in brand. In 1579 keerden de Minderbroeders echter weder terug en begonnen onverdroten aan het herstel te arbeiden, voor zover het voor het oogenblik nodig was; het eigenlijk herstel werd pas in 1586 ter hand genomen. Sinds hoort men niet meer van verwoestingen, zodat men kan aannemen, dat het tegenwoordige gebouw — behoudens dan vele aanbouwen en verbouwingen — van die tijd dagtekent. In 1601 wijdde de Bisschop van Roermond opnieuw kerk en kerkhof in en consacreerde een nieuw Hoogaltaar en een altaar van Maria en van Sint Franciscus.

Uit de vele merkwaardigheden, die het klooster uit de zeventiende eeuw be-
waart ¹⁾, kan men wel besluiten, dat het in hoog aanzien stond, want vele personen wilden medewerken tot verfraaiing. Men kan ook van een gouden eeuw spreken in ander opzicht. Wie zich verdiepen wil in de historie van de Nederlandse Minderbroeders van de 17e en 18e eeuw, komt hoe langer, hoe meer tot de overtuiging, dat mede ²⁾ aan hen het katholiek geloof in ons vaderland onschatbaar veel te danken heeft; zij moesten in de jaren na 1570 wel hun kloosters op vele plaatsen verlaten, maar verlieten de gelovigen niet en zodra het enigszins mogelijk was organiseerden zij weer het godsdienstig leven; het is hier niet de gelegenheid, dat alles nader te documenteeren. Wel mogen we zeggen: wat de Minderbroeders van de „Staties” zijn geweest voor het katholicisme in Holland, Friesland, Zeeland, de Achterhoek en elders, en wat de Megense Minderbroeders deden voor het behoud van het geloof in „Maas en Waal”, dat deden de Weertse in een groot deel van de Meijerij. De offers die daar voor moesten gebracht worden, waren warempel niet gering; maar ze werden met grote blijmoedigheid gebracht, omdat het de eer van God betrof, het welzijn van vele zielen en het werk geheel overeenstemde met de aard en het doel van de Orde. ³⁾.

* * *

Tot aan de Franse Tijd zouden de Weertse Minderbroeders nog slechts eenmaal gedwongen worden hun klooster te verlaten; het was bij de belegering van de stad door de Staatsen en Weert werd toen bezet en verdedigd door de Spanjaarden; in een huis gelegen aan de Hegstraat zetten zij het kloosterleven voort. Een belangrijk feit werd ook de stichting van het klooster te Venray, thans uitgegroeid tot een van de belangrijkste huizen van de Provincie. In 1647 werd met de Burgerlijke Overheid aldaar door den Weertsen Gardiaan een overeenkomst aangegaan tot de vestiging van een klooster aldaar en in het jaar 1650 werd de eerste steen daar gelegd.

* * *

Aan de grote Franse Revolutie ging het onaangename Josephistische tijdvak vooraf, dat de Nederlandse Provincie verscheurde in een Brabants en Maaskants gedeelte. Deze administratieve scheiding leidde uiteindelijk tot de stichting van een eigen Belgische Provincie van de Minderbroeders in 1842. Zonder nader in te gaan op de nadelen, die deze periode ook voor het Weertse klooster had, wijden wij liever de aandacht aan de grote beproeving, die in het jaar 1797 aanving.

Het was op 16 Januari van dat jaar, dat de Paters het aanbod kregen om tegen ontvangst van assignaten hun rechten af te staan. Zij weigerden. Dan liet de Franse Commissaris weten, dat zij binnen twintig dagen het klooster hadden te ontruimen. Zo niet, dan zou geweld worden gebruikt. Ongetwijfeld waren de Paters dankbaar voor deze tijdsche waarschuwing, al begrepen ze goed, dat het er van zou komen. Maar het was een prachtgelegenheid om nog tal van kostbaarheden aan een wederrechtelijke confiscatie te onttrekken. Begin Februari kwam de Franse Commissaris met 29 jagers en 9 dragonders naar Weert; zij verleenden uitstel tot 9 Februari. Op deze dag kwam men inderdaad tot de werkelijkheid en werd — na een symbolisch geweld — de communiteit ontbonden. Met de zegen van den Gardiaan zochten enigen een onderdak bij vrienden en kennissen, terwijl anderen op verschillende plaatsen parochiediensten gingen verrichten. Dat echter het klooster lang onbewoond bleef, geloven we niet. Zeker, het stond in den beginne onder militaire bewaking, maar 23 Maart werd het verkocht en weldra werd het verhuurd aan drie burgers, die in werkelijkheid drie van de voorheen verdreven kloosterlingen waren. Met een zeker recht konden zij het klooster weder bewonen, al geschiedde het dan in wereldse klederen en bleef de kerk gesloten. En moeilijkheden waren er ook in de volgende jaren genoeg. Zo bleef de toestand tot 1836. Onder grote belangstelling van geestelijkheid en burgerij werden drie nog overlevenden uit 1797 op 17 April van dat jaar weder plechtig met het franciscaanse habijt bekleed: het waren de bijna 90-jarige grijsaard Henricus Lijnen, Arnoldus Smits en Joannes Coster. De Hoogeerwaarde deken van Weert verrichtte na de Hoogmis de plechtigheid. Het kloosterleven was hersteld en een nieuwe periode brak aan.

* * *

Al was de uiterlijke organisatie hersteld, het duurde toch wel enige jaren eer men van een bloei kon gaan spreken. Daarvoor ontbrak het vooreerst aan een voldoende aantal leden. Zo staat aangetekend, dat pas in 1839 het koorgebed werd hervat. Dan, hoe voortreffelijke mannen oversten en onderdanen zich ook metterdaad toonden, men kan gerust aannemen, dat de jarenlange vrijheid, aangenomen gewoonten en het zeer onrustig leven niet bevorderlijk zijn geweest voor een dadelijk en volkomen herstel van de traditionele kloostertucht. Daarbij kwam nog de volledige desorganisatie; de Minderbroeders vormden een vicariaat, in plaats van een eigen Provincie en zij werden bestuurd vanuit de Staties, waar de overigens zeer hoogstaande Vicarii Provinciales zich uiteraard slechts ten dele konden wijden aan hun verantwoordelijke taak. Maar het herstel van de hierarchie was in aantocht en Rome achtte ook de tijd daar om de Provincie van de Minderbroeders „in primaeva flore”, in haar oorspronkelijke bloei te herstellen.

Paus Pius IX benoemde den Belgischen Pater Julianus Jacobus van Loo tot Apostolisch Visitator, die in 1850 zijn gewichtig ambt aanvaardde. Niet naar waarde is te schatten, wat deze heilige, edele, hoogstaande en voorzichtig-wijze man voor het welzijn van de Nederlandse Minderbroeders heeft gedaan: hij verdient een biografie.

Zijn voortreffelijke zorgen kwamen vooral ten goede aan het Weertse klooster, waar hij zijn zetel vestigde. Daar benoemde hij in 1851 Pater Joannes Dominicus de Bruin tot Overste, die bij het herstel van de Provincie in 1853 op zeer jeugdige leeftijd tot Provinciaal werd gekozen. Hij vestigde te Weert de zetel van het Provinciaal, dat daar op enige jaren na sindsdien gevestigd bleef.

Alvorens enkele bijzonderheden te verhalen, die de vermelding waard zijn,

moeten wij nog eerst een merkwaardig bezoek commemoreren en wel dat van Koning Willem II op 16 Juni 1842. Het bezoek betrof vooral Pater Nicolaus Petrus Beckers, wiens broer Burgemeester van Tilburg was. Er wordt verhaald, dat na de officiële ontvangst den Koning een glas wijn werd aangeboden en toen volgens het gebruik de voorproever eerst de wijn wilde keuren, de Koning hem te verstaan gaf, dat zo iets hier niet nodig was!

Na hem is het klooster bezocht door vele geestelijke en burgerlijke waardigheidsbekleders, maar geen bezoek wordt zo gaarne gezien, als dat van den Bisschop van Roermond, die sinds 1900 jaarlijks op Laetare aan talrijke levieten van de Orde Heilige wijdingen komt toedienen. Vooral deze verheven gebeurtenis schenkt aan het klooster een eigen sfeer en een dierbare herinnering van allen, hoever zij ook over heel de wereld verspreid zijn.

Meermalen werd het klooster bezocht door de Hoogste Overheden van de Orde. De eerste Nederlandse Generaal van de Orde, Pater Bernardinus Klumper, die door zijn wetenschap en heiligheid een sieraad is geweest van de Kerk, verbleef er zeer gaarne. Zijn stoffelijk overschot werd in 1934 vanuit Rome naar Weert overgebracht en op het kloosterkerkhof plechtig bijgezet. Gestorven, spreekt hij nog en aan zijn graf kunnen dagelijks de Weertse broeders leren, wat ware geest van Sint Franciscus van hen verwacht.

Zonder in nadere bijzonderheden te treden betreffende de velerlei werkzaamheden, die vanuit het oude Aldenborch sinds de jaren van zijn herstelde bloei zijn ondernomen, willen wij alleen nog wijzen op de krachtig toegenomen devotie tot de Martelaren van Gorcum. Want terecht gaat Weert er trots op, dat twee van haar zonen de H. Hieronymus en de H. Antonius tot de eer van de altaren werden verheven.

Mogen wij als katholieken het als een vermetele veronderstelling beschouwen, als wij ook aan hun bijzondere voorspraak danken, dat — niettegenstaande de gemaakte voorbereidingen, die de vrees voor een algehele verwoesting wettigden — men in Weert zó gespaard bleef in lijf en goed? En het is zeker ook onder hun bescherming, dat de Minderbroeders op 2 October de nieuwe periode van hun geschiedenis hebben gesteld.

* * *

Dit kort overzicht van de geschiedenis van het oude Aldenborch te Weert kunnen wij thans eindigen. Er zou nog veel te zeggen zijn over het gebouw zelf, dat ook architectonisch een sieraad is van de stad, die helaas niet al te rijk is aan herinneringen uit haar roemrijk verleden. Al wijdde men vooral de laatste jaren veel zorg aan het behoud van overgebleven monumenten, ook al door oprichting van een museum. Wel is het jammer, dat men tot nu toe geen middelen heeft gevonden om een algehele ombouwing van klooster en kerk verder te voorkomen. Thans is dit zeldzaam monument uit vervlogen eeuwen — dat geheel vrij behoort te liggen — helaas bijna geheel aan het oog onttrokken.

Wij vermelden reeds, dat het klooster ook een oudheidskamer bezit. Daar werden verzameld al die voorwerpen, die de geschiedenis van het klooster illustreren of door oudheid en waarde verdienen bewaard te blijven. Maar — en zeer terecht — door geheel het gebouw liet men hangen en staan die vele merkwaardigheden, die een eigen cachet geven van eerbiedwaardigheid. Zo is het klooster zelf een klein museum geworden.

De Karthuizer Jacob Louber deed eens de volgende uitspraak: Een klooster zonder boeken is een stad zonder rijkdom, een versterking zonder muren, een keu-

ken zonder huisraad, een tafel zonder spijzen, een tuin zonder groen, een wei zonder bloemen en een boom zonder blaren. In dat juist begrip heeft het Weertse klooster in de loop van de jaren door zorgvuldige aanschaffing . . . én opruiming zich een bibliotheek verworven, die tot de zeer merkwaardige mag gerekend worden. Naast een kleine collectie handschriften en een vrij grote verzameling van incunabelen en postincunabelen, biedt zij de studerende een uitgezochte reeks boekwerken. Ja, aan de hand van deze bibliotheek wandelt de kenner door alle eeuwen heen met de vraagstukken en bewegingen, die in de wereld groeiden en de tijdperken beheersten.

De oude bibliotheek werd in 1931 verlaten en in een nieuw lokaal ondergebracht, die haar beschermen kan tegen onmiddellijke gevaren; zij bleef in Mei j.l. volkomen gespaard, terwijl het lokaal van voor die tijd, waar thans de tijdschriftenbibliotheek en de leeszaal van het klooster is, danig werd beschadigd.

Men heeft zeer juist gemeend, dat ook aan de algemeene wetenschapsbeoefening deze bibliotheek haar diensten kon bewijzen en daarom wordt haar nieuwe catalogoog die een van de modernste in Nederland belooft te worden, opgenomen in de Centrale Catalogoog van de Nationale Bibliotheek te 's-Gravenhage.

FR. CUNIBERTUS SLOOTS O.F.M.
Chronologus en Archivaris van de Provincie.

¹⁾ Zie: *Voorloopige Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst*. VIII ('s-Gravenhage, 1926), blz. 537—540, welke lijst echter niet meer volledig is.

²⁾ Wie het aandeel b.v. van de Jezuïeten wil weten, leze het uitstekend boek: F. v a n H o e c k S. J. *Schets van de Geschiedenis der Jezuïeten in Nederland* (Nijmegen, 1940). Een boek om afgunstig op te zijn! De beweringen echter van den schrijver over de primogeniteit op blz. 39 noot 3, 119, 128, 132, 147 zijn niet te handhaven, menen wij.

³⁾ Het doet mij daarom onprettig aan, wanneer M. r. A. R o o t h a e r t, die blijkens zijn vertelling „*Die verkeerde Weereldt*” zelf de gevaren voor het Katholicisme van de bewoners der Meierij in de zeventiende eeuw terdege inzielt, in datzelfde boek (tweede uitgave, Utrecht 1939 blz. 418—419) aan de Weertse Minderbroeders een mentaliteit toeschrijft, die de hunne niet is en niet was.

Tot dergelijke averechtse ideeën geven ons inziens de historici overigens menigmaal onnodig aanleiding. Al te veel wordt dikwijls de nadruk gelegd op menselijke wrijvingen, die tussen — speciaal de ondergeschikte — seculieren en regulieren bestaan hebben. Alsof voor beide geestelijkheid de bijna exclusieve reden om aan het zielenheil te gaan arbeiden chauvinisme en eigenbaat was! Zouden de Herders van de zielen uit het verleden, niet evengoed als die van heden, zich op de eerste plaats hebben laten leiden door het: *Salus animarum, suprema lex?*